

TROŠKOVI BANAKA I NJIHOVA DOBIT: STABILNOST UNATOČ PADU

Sažetak

Troškovi regulacije banaka ove se godine nisu bitno mijenjali. Smanjenje stope obvezne rezerve za jedan postotni bod i stope premije osiguranja depozita s 0,4% na 0,32% uz proširenje osnovice početkom godine, nisu imale primjetan učinak na formiranje dobiti banaka. Ona je u prvoj polovici godine pala za 20% u odnosu na prvu polovicu 2009. Pad tržišnih kamatnih stopa po kojima se banke financiraju bio je posebno izražen u usporedbi s kriznom 2009., no unatoč tomu glavnu odrednicu dobiti ove su godine predstavljala rezerviranja za gubitke, tipična za krizna razdoblja. Od 30.06.2009. do 30.06.2010. polovicu neto rezultata prije rezerviranja apsorbirale su rezerve za gubitke. Zbog toga pad pasivnih kamatnih stopa nije mogao utjecati na stabilizaciju dobiti, a stopa povrata na kapital u bankama je sredinom godine pala ispod prinosa na kunsku državnu obveznicu i iznosila samo 5,6%. Usprkos tomu, banke su u cjelini zadržale visok stupanj stabilnosti. Dobit je i dalje dovoljna za amortizaciju eventualnih neočekivanih negativnih udara s međunarodnog tržišta. Ako takvi udari izostanu, i ako se konstatacija o tome da je Hrvatska dotakla dno krize pokaže točnom, banke s ovako profiliranim bilancama i profitabilnošću mogu odgovoriti na potražnju u sljedećem kreditnom ciklusu. Na tragu ove tvrdnje, procjene za treći kvartal ukazuju na zaustavljanje pada stope povrata na kapital.

Mišljenja i rezultati koji se iznose i prikazuju u ovom dokumentu ne predstavljaju službena stajališta Hrvatske udruge banaka. Analizu je pripremila Arhivanalitika za Hrvatsku udruhu banaka.

Uvod

Prije godinu dana, po isteku prve godine krize u Hrvatskoj, objavili smo istu vrstu analize, i tada su zaključci glasili:

- očekuje se nastavak pada dobiti, najviše zbog nastavka procesa rezerviranja za gubitke;
- unatoč tomu, banke imaju dovoljan kapital i profitabilnost da zadrže stabilnost;
- banke su sposobne odgovoriti na potražnju u sljedećem kreditnom ciklusu.

Obistinila su se predviđanja istovrsne analize objavljene prije godinu dana: banke su stabilne unatoč padu dobiti.

2009.

Danas, na kraju druge godine otkako se na Hrvatsku prelio najsnažniji udar globalne krize, možemo zaključiti da su prošlogodišnja predviđanja bila točna:

- dobit banaka se nastavila smanjivati jer je rast rezerviranja za gubitke više nego poništio učinak pojeftinjenja izvora sredstava;
- banke su ostale iznimno dobro kapitalizirane i stabilne;
- banke su i dalje spremne i sposobne odgovoriti na potražnju u sljedećem kreditnom ciklusu, no njegov početak još nije vidljiv.

2010.

Ako bismo na temelju aktualnih trendova pokušali predviđati situaciju do kraja 2011., onda bi to predviđanje izgledalo ovako:

- dobit banaka će se vjerojatno stabilizirati, moguće i blago porasti, ali samo uz uvjet da je Hrvatska dotakla dno krize;
- banke će ostati izvrsno kapitalizirane i stabilne;
- banke su spremne odgovoriti na potražnju u sljedećem kreditnom ciklusu, no za sada nije jasno što će potaknuti taj ciklus ukoliko ne dođe do radikalnog zaokreta u politici poticanja privatnih investicija.

2011.

I. Dobit banaka i stopa povrata na kapital nastavili su pad

Dobit banaka poslije oporezivanja u prvoj je polovici 2010. iznosila 1,83 mlrd HRK i bila je 19,5% niža nego u prvoj polovici 2009. Promatra li se samo drugi kvartal, smanjenje dobiti bilo je još jače - iznosilo je 30,8%.

Pad dobiti uzrokovan je rezervacijama za nenaplative i djelomično naplative plasmane. Troškovi rezerviranja povećani su 26,8% u prvoj polovici ove godine u odnosu na prošlu, odnosno 21,7% ako promatramo samo drugi kvartal ove u odnosu na drugi kvartal prošle godine.

Tablica 1. Skraćeni prikaz računa dobiti i gubitka bankovnog sustava I-VI 2010.

	I-VI 2009.	I-VI 2010.	I-VI 2010. / I-VI 2009.	IV-VI 2009.	IV-VI 2010.	IV-VI 2010. / IV-VI 2009.
UKUPNO KAMATNI PRIHODI	11.557.338	10.471.413	-9,4%	5.717.384	5.219.466	-8,7%
o/w kamatni prihodi od kredita stanovništvu	5.147.595	5.099.546	-0,9%	2.574.505	2.546.608	-1,1%
o/w kamatni prihodi od kredita poduzećima	3.625.361	3.368.532	-7,1%	1.811.985	1.703.867	-6,0%
UKUPNO KAMATNI TROŠKOVI	6.886.397	5.176.576	-24,8%	3.250.580	2.542.804	-21,8%
o/w kamate isplaćene stanovništvu	2.525.638	2.813.848	11,4%	1.276.112	1.398.211	9,6%
o/w kamate isplaćene poduzećima	884.065	443.840	-49,8%	386.813	205.063	-47,0%
NETO KAMATNI PRIHOD	4.670.941	5.294.837	13,4%	2.466.803	2.676.663	8,5%
UKUPNO PRIHODI OD PROVIZIJA I NAKNADA	2.083.356	2.133.439	2,4%	1.077.599	1.083.246	0,5%
UKUPNO TROŠKOVI PROVIZIJA I NAKNADA	618.633	578.358	-6,5%	328.299	301.911	-8,0%
NETO PRIHOD OD PROVIZIJA I NAKNADA	1.464.723	1.555.080	6,2%	749.299	781.334	4,3%
OSTALI NEKAMATNI PRIHODI	1.825.863	764.642	-58,1%	876.897	378.822	-56,8%
OSTALI NEKAMATNI TROŠKOVI	278.593	214.705	-22,9%	85.887	101.034	17,6%
NETO OSTALI NEKAMATNI PRIHOD	1.547.270	549.937	-64,5%	791.010	277.788	-64,9%
NETO PRIHOD	7.682.934	7.399.854	-3,7%	4.007.112	3.735.785	-6,8%
OPĆI ADMINISTRATIVNI TROŠKOVI I AMORTIZACIJA	3.749.180	3.715.085	-0,9%	1.903.610	1.913.529	0,5%
NETO REZULTAT PRIJE REZERVIRANJA	3.933.754	3.684.769	-6,3%	2.103.502	1.822.256	-13,4%
UKUPNO TROŠKOVI REZERVIRANJA ZA GUBITKE	1.155.318	1.465.484	26,8%	671.841	817.377	21,7%
DOBIT (GUBITAK) PRIJE OPOREZIVANJA	2.778.436	2.219.286	-20,1%	1.431.661	1.004.879	-29,8%
POREZ NA DOBIT	506.747	390.197	-23,0%	248.931	185.855	-25,3%
DOBIT (GUBITAK) TEKUĆE GODINE	2.271.689	1.829.088	-19,5%	1.182.730	819.023	-30,8%

Izvor: izračuni Arhivanalitike na temelju tromjesečnog statističkog izvješća banaka, www.hnb.hr

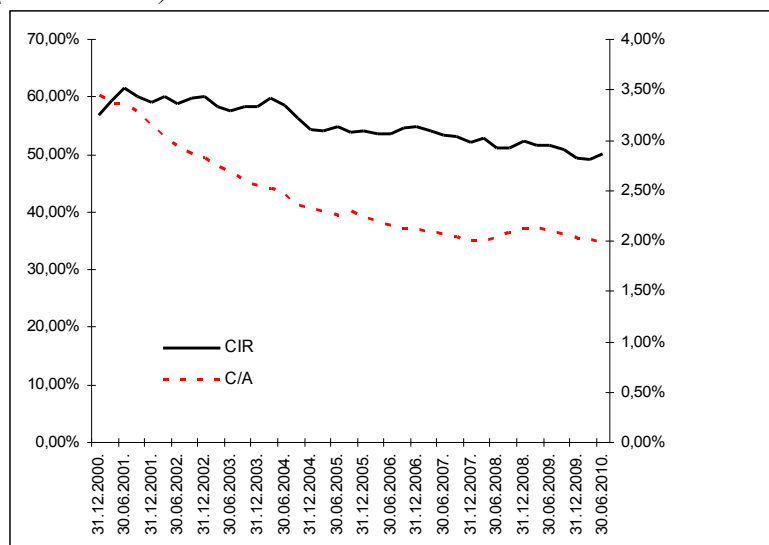
Izuzmu li se rezerviranja za gubitke, ključna je kategorija neto prihod prije rezerviranja i troškova. I taj se pokazatelj nalazio u padu, no njegov je pad bio daleko manji od pada dobiti. Neto prihod se smanjio „samo“ 3,7% u prvih šest mjeseci, odnosno 6,8% ako gledamo samo drugi kvartal.

Neto prihod pao je puno manje nego dobit jer su rezervacije „odnijele“ najveći dio prihoda, dok se troškovna efikasnost nije bitno mijenjala te nije utjecala na konačni rezultat.

Minimalne promjene općih administrativnih troškova i amortizacije - čije je de facto zamrzavanje posve u skladu s kriznim okolnostima - potvrđuju da se razlika u promjenama dobiti (veliki pad) i neto prihoda (mali pad) mora objasniti bržim tempom rezerviranja. U prilog tomu govori i činjenica da tzv. cost-income omjer (omjer općih i administrativnih troškova i amortizacije prema neto prihodu) nije zabilježio velike promjene. Nastavio se kretati oko 50%, što je komparativno nizak omjer. Isto zapažanje vrijedi i za omjer općih administrativnih troškova i aktive koji se nastavio kretati oko 2% (slika 1.).

Vrijedi primijetiti da je trend pada „cost-income“ omjera zaustavljen u drugom kvartalu 2010. Iako to nije imalo bitan utjecaj na rezultat, tu je činjenicu važno registrirati jer bi ona mogla značiti da su banke u krizi povećale troškovnu efikasnost do razine na kojoj se njena daljnja povećanja tj. uštede postižu sve teže. Drugim riječima, daljnja značajnija poboljšanja ovoga omjera treba očekivati kroz nove poslove, tj. povećanje neto prihoda, dok su statički učinci novih ušteda od sada pa nadalje ograničeni.

Slika 1. „Cost-income“ omjer (CIR – lijevo) i omjer troškova i aktive (C/A – desno)

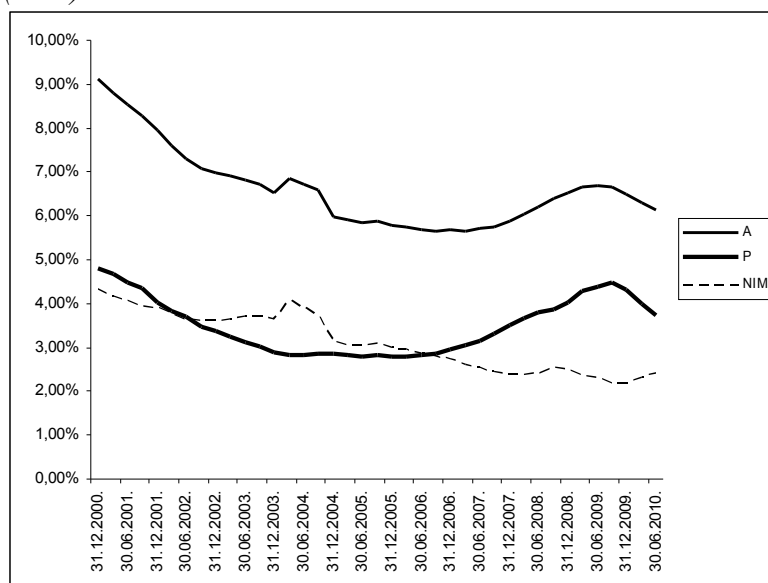

Izvor: izračuni Arhivanalitike na temelju tromjesečnog statističkog izvješća banaka, www.hnb.hr

Ove se godine u strukturi prihoda dogodila promjena u korist neto kamatnog prihoda, a na štetu nekamatnog prihoda. Neto kamatni prihod u prvj je polovici godine povećan za 13,4%, odnosno 8,5% ako gledamo samo drugi kvartal (u odnosu na ista razdoblja prošle godine). Povećanje se dogodilo zbog različite dinamike prihoda i troškova, ali u negativnu stranu: kamatni su prihodi padali, no kamatni su troškovi padali još brže, kao što zorno pokazuje donja slika. Pad kamatnih prihoda iznosio je 9,4% u prvih šest mjeseci (8,7% samo u drugom kvartalu), dok je pad kamatnih troškova iznosio čak 24,8% (21,8% samo u drugom kvartalu).

Neto kamatni prihod raste jer kamatni troškovi padaju brže od kamatnih prihoda.

Slika 2. Omjer kamatnih prihoda i kamatonosne aktive (A), kamatnih troškova i pasive na koju se plaća kamata (P) i neto kamatna marža (NIM)

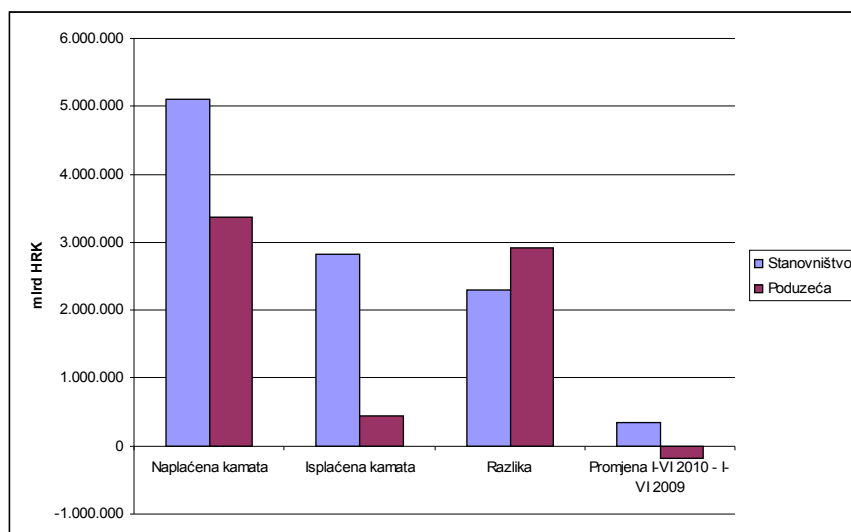
Izvor: izračuni Arhivanalitike na temelju tromjesečnog statističkog izvješća banaka, www.hnb.hr

Pritom su se dogodile važne promjene u sektorskim odnosima poduzeća, stanovništva i banaka. Štednja stanovništva je u 2010. rasla, dok su krediti stanovništvu stagnirali. Zbog toga je očekivano zabilježena manja naplata kamatnog prihoda od sektora stanovništva (-0,9% za prvih šest mjeseci u odnosu na isto razdoblje prošle godine). U isto je vrijeme stanovništvu isplaćeno čak 11,4% više po osnovi kamata nego u prvoj polovici 2009. U odnosu banaka s poduzećima situacija je očekivano obratna, jer depoziti poduzeća ne rastu, a kamatne su stope fleksibilnije i na aktivnoj i na pasivnoj strani. Tako je od poduzeća naplaćeno 7,1% manje po osnovi kamatnih prihoda, ali im je i isplaćeno 49,8% manje kamata u prvoj polovici ove godine u odnosu na isto razdoblje prošle godine.

Sektor stanovništva „dobitnik“ je proteklog razdoblja jer su povećane isplate kamata zbog povećane štednje. U isto vrijeme snažno su pale kamate plaćene u inozemstvo.

Ukupni rezultat ovih odnosa vidimo na slici 3. Kada je riječ o odnosu banaka i stanovništva, neto naplata kamata (naplaćene kamate minus isplaćene kamate) smanjena je u prvoj polovici 2010. u odnosu na prvu polovicu 2009. sa 5,15 na 5,1 mlrd HRK. Kamate plaćene stanovništvu u isto su vrijeme povećane s 2,53 na 2,81 mlrd HRK, pa je neto položaj sektora stanovništva prema bankama poboljšán za 336 mln kuna. U isto vrijeme, položaj sektora poduzeća se, zbog već spomenutih razloga, pogoršao za 183 mln HRK. Pritom treba imati na umu da su ovi odnosi posljedica, a ne uzrok stanja likvidnosti pojedinih sektora (depozitna osnovica stanovništva raste, dok s depozitima poduzećima to nije bio slučaj).

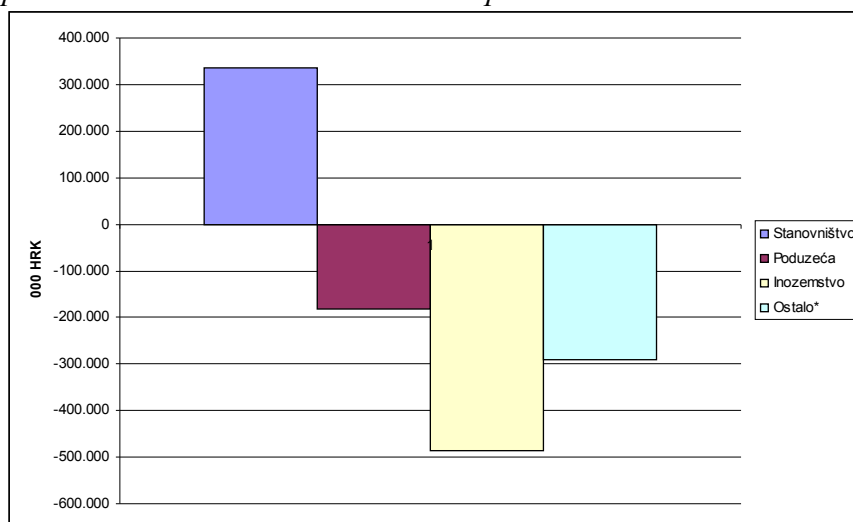
Slika 3. Neto položaj sektora prema bankama prema plaćenim i naplaćenim kamatama I-VI 2010. i promjena toga položaja u odnosu na isto razdoblje 2009.

Izvor: izračuni Arhivanalitike na temelju tromjesečnog statističkog izvješća banaka, www.hnb.hr

Banke su ukupno poboljšale neto kamatni prihod za 624 mln HRK, pa se postavlja pitanje otkud je to poboljšanje došlo. Naime, u odnosu sa stanovništvom zabilježena je za banke negativna promjena od 336 mln HRK, a u odnosu s poduzećima pozitivna od 183 milijuna, što zajedno daje negativnu promjenu od -153 mln HRK (s motrišta banaka: $183 - 336 = -153$ milijuna). Kako ukupna pozitivna promjena iznosi 624 milijuna (za toliko se povećao neto kamatni prihod), moramo objasniti preostalu pozitivnu promjenu od 777 mln HRK ($= 624 - (-153)$). Slika 4. pokazuje da ta promjena uglavnom dolazi iz sektora inozemstva: banke su u neto iznosu (naplaćene minus plaćene kamate) u inozemstvo platile čak 486 milijuna kuna manje nego u prvoj polovici krizne 2009. Prema tome, „plus“ koji vidimo u promjeni neto kamatnih odnosa banaka i stanovništva pojavio se kada i „minus“ u promjeni neto kamatnih odnosa banaka i inozemstva. Zaključujemo da je rast neto kamatnih prihoda uglavnom proizašao iz manjih kamatnih troškova plaćenih u inozemstvo u prvoj polovici ove u usporedbi s istim razdobljem prošle godine.

Slika 4. Promjena neto položaja sektora prema bankama po osnovi neto plaćenih kamata I-VI 2010. u odnosu prema I-VI 2009.

* Ostalo – država, agencije i neto kamatni tokovi po osnovi vrijednosnih papira osim inozemstva (neto kamatni tokovi po osnovi inozemnih vrijednosnih papira uključeni su u sektor inozemstvo).

Izvor: izračuni Arhivanalitike na temelju tromjesečnog statističkog izvješća banaka, www.hnb.hr

Nadalje, neto prihodi od provizija i naknada rasli su po znatno nižoj stopi (6,4%) nego neto kamatni prihodi, dok su ostali neto nekamatni prihodi zabilježili drastično smanjenje za -64,5%. Ti su prihodi pali s 1,54 milijarde kuna u prvoj polovici 2009. na 550 milijuna kuna u prvoj polovici 2010. Glavni uzrok negativnih kretanja bili su gubitci po derivatima i obračunate tečajne razlike. To su pozicije računa dobiti i gubitka koje treba promatrati zajedno, jer velik dio derivata služi za zaštitu od tečajnih rizika. Kada se sravnje dobitci (gubitci) po osnovi trgovanja derivatima s dobitcima (gubitcima) po tečajnim razlikama, u prvoj polovici 2010. ostaje negativni efekt od 151 milijun kuna, dok je u prvoj polovici 2009. preostali efekt bio pozitivan i iznosio 748 milijuna.

Ostali nekamatni prihodi nalaze se u brzom padu.

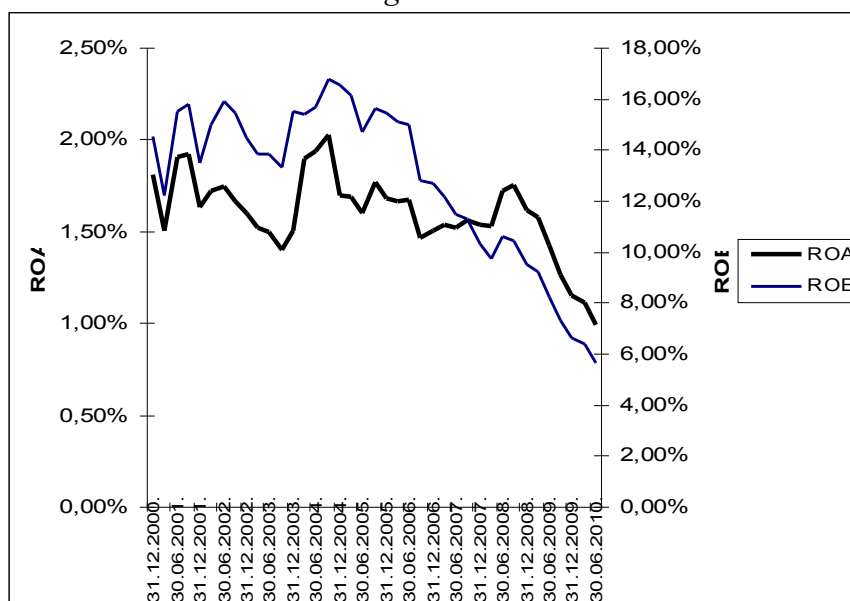
Taj se efekt odnosi na dobitke (gubitke) po osnovi trgovanja derivatima čija je odnosna varijabla kamatna stopa. Riječ je o tome da su se banke u krizi štatile od porasta kamatnih stopa pa je velika dobit ostvarena po ovoj osnovi početkom 2009. kada je prihod po kamatnim derivatima predstavljao djelomičnu zaštitu od kamatnoga udara koji se tada dogodio zbog preljevanja globalne krize. U ovoj je godini taj efekt izostao.

Stope povrata na aktivu i kapital dostižu povijesne minimume.

Prema tome, u ovoj godini bilježimo relativno malo smanjenje neto prihoda banaka zahvaljujući smanjenju pasivnih kamatnih stopa, i to ponajprije onih koje se plaćaju u inozemstvo. Neto prihodi rastu u dijelu konvencionalnog bankarskog poslovanja, dok nekamatni dio, osobito dio u vezi s trgovanjem, gubi na važnosti. Kako je učinak operativnih i administrativnih troškova neutralan, dobit je nastavila padati ponajprije zbog povećanih rezerviranja za gubitke.

Takvi su se trendovi reflektirali u nastavku pada omjera profitabilnosti banaka. Slika 5. pokazuje da je prosječni povrat na aktivu (ROA) pao na povijesno minimalnih¹ 1%, dok se prosječni povrat na kapital (ROE) također spustio na povijesni minimum, ispod prinosa na dugoročnu kunsku obveznicu koji iznosi oko 6,25%; podatak za ROE s 30.06.2010. iznosi samo 5,64%.

Slika 5. ROA i ROE bankovnog sustava 2000.-2010.

Napomena: indikatori se računaju na ttm principu (eng. trailing twelve months) što znači da se tekući kvartal i tri prethodna promatraju kao jedna poslovna godina.

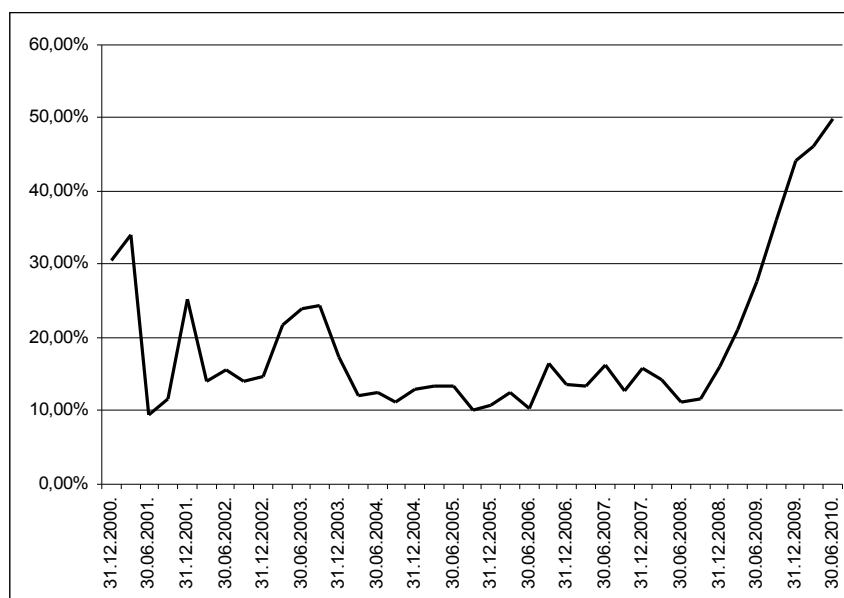
Izvor: izračuni Arhivanalitike na temelju tromjesečnog statističkog izvješća banaka, www.hnb.hr

¹ Mislimo na povijesni minimum otkad izračunavamo ovaj pokazatelj (2000.)

Na slici 6. jasno se vidi kolika je uloga troškova rezerviranja u formiranju dobiti. Slika pokazuje omjer ukupnih troškova rezerviranja i neto rezultata prije rezerviranja. To je postotak neto rezultata koji je apsorbiran rezervacijama. Preostali dio neto rezultata je računovodstvena dobit prije oporezivanja. Očito je da se bankovni sustav trenutno nalazi na maksimumu napora rezerviranja pri čemu čak polovica neto rezultata biva apsorbirana troškovima rezerviranja za gubitke. To je više nego na kraju zadnjeg velikog ciklusa rezerviranja 2000./2001. Međutim, na temelju tog pokazatelja ne možemo zaključiti da je u ovom ciklusu problem loše aktive bio izraženiji nego u prethodnom. Krajem 90-tih i početkom prošlog desetljeća u podacima vidimo samo rezerviranja zdravih banaka, jer je loša aktiva loših banaka izašla iz obračuna bankovnog sustava; loše su banke tada već bile u sanaciji, stečaju ili likvidaciji. U ovom ciklusu nije bilo takvih pojava, pa je pokazatelj zbog toga veći.

Formiranje rezervacija za gubitke „odnosi“ čak polovicu neto rezultata prije rezervacija, što je povijesni maksimum.

Slika 6. Troškovi rezerviranja prema neto rezultatu prije rezerviranja u % 2000.-2010.

Izvor: izračuni Arhivalitike na temelju tromjesečnog statističkog izvješća banaka, www.hnb.hr

Pitanju dinamike ciklusa rezerviranja i njegovoj vezi s kreditnim ciklusom i povratom na kapital bankovnog sustava vratit ćemo se u trećem dijelu analize. U nastavku ćemo detaljnije prikazati promjene koje su se dogodile na strani troškova izvora sredstava.

II. Prosječni trošak izvora sredstava i trošak regulacije

Dosadašnja je analiza pokazala da glavne uzroke ovogodišnjih promjena treba tražiti u smanjenju troškova izvora sredstava (posebno onih inozemnih). Također je pokazano da su promjene uglavnom bile izazvane promjenama na tržištu - utjecaj regulatornog troška bio je vrlo malen. Ovu činjenicu potvrđuju i dva standardna indikatora koja izračunavamo

potkraj svake poslovne godine – prosječni trošak sredstava (TOS) i indeks regulacijskog opterećenja (IRO).

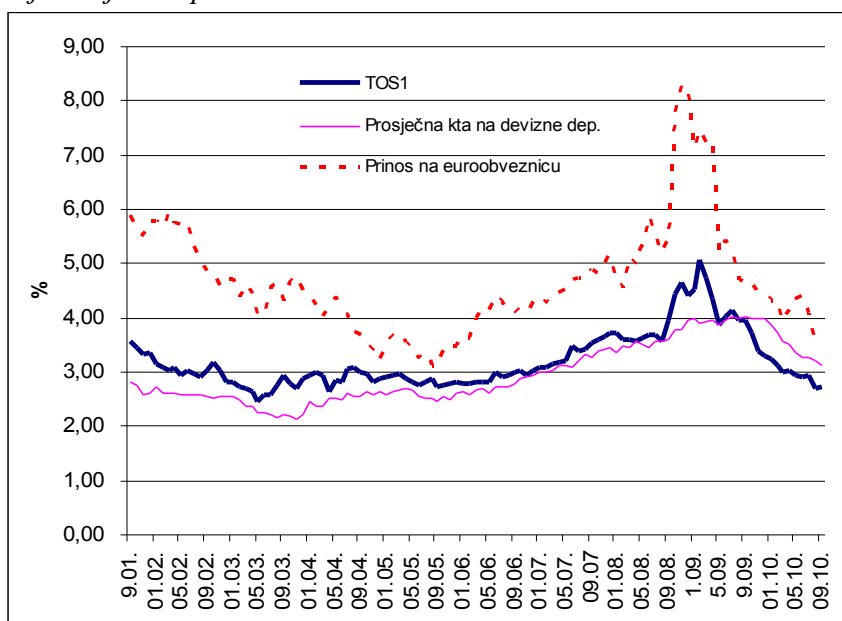
Podsjetimo, TOS je ponderirani prosjek kamatnih stopa po kojima su se banke financirale, gdje se pri izračunu pretpostavlja fiksna struktura pondera, kao da se struktura pasive ne mijenja.² IRO je granični trošak regulacije koji pokazuje koliko se troška nadograđuje na tržišni trošak izvora sredstava, uz pretpostavku da se dodatna jedinica rasta aktive financira uz nepromijenjenu strukturu pasive. Prema tome, možemo govoriti o dva prosječna troška izvora sredstava za banke: jedan je čisti tržišni trošak (TOS1) u koji nije uključen trošak regulacije, a drugi je stvarni trošak za banku koji uzima u obzir i trošak regulacije (TOS2), tako da vrijedi:

Eskalacija državnog rizika u trenutku vrhunca krize izazvala je troškovni kamatni udar što su ga banke otrpjele na vrhuncu krize. Potom je započeo relativno brzi pad svih kamatnih stopa na pasivnoj strani.

$$TOS1 + IRO = TOS2$$

Slika 7. prikazuje kretanje TOS1 i njegove dvije najvažnije komponente. Jedna je prinos na dugoročnu državnu euroobveznicu³ kojom aproksimiramo promjene cijene inozemne pasive koja u izračunu TOS-a sudjeluje s ponderom od 15%. Druga najvažnija komponenta je prosječna kamatna stopa na devizne depozite koja u izračunu sudjeluje s ponderom od 34%.

Slika 7. Ponderirani prosjek troška izvora sredstava (TOS1) i njegove najvažnije komponente 2000.-2010.

Izvor: izračuni Arhivanalitike, Bilten HNB, t. G.4., za prinos na euroobveznice www.erstebank.hr

² Uočite da je ovaj izračun ponderiranog troška izvora sredstava ekvivalentan Laspeyresovu indeksu cijena s fiksnim količinama iz baznog razdoblja.

³ Za potrebe ovog izračuna koristi se bid prinos do dospelja na euroobveznicu koja dospelja 2014.

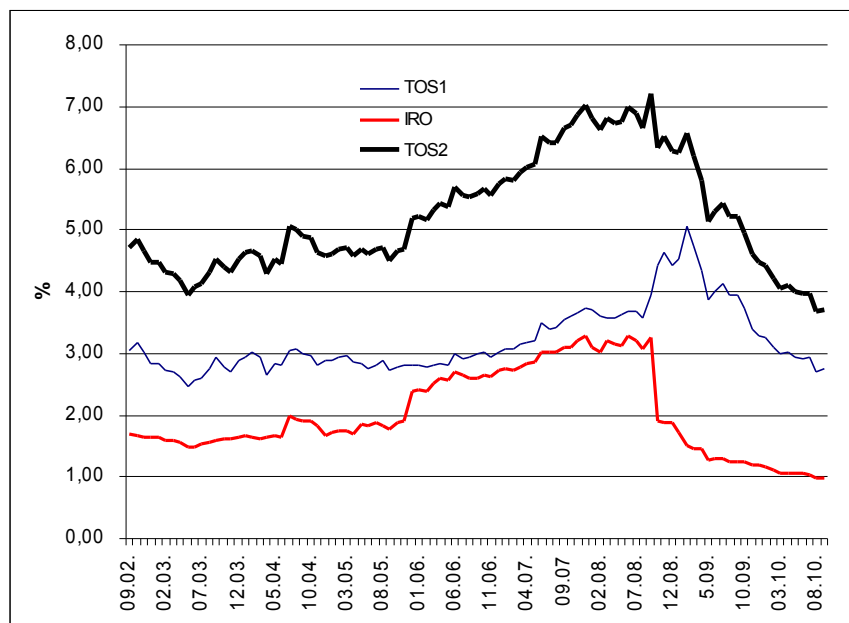
Gornja slika pokazuje da se ponderirani trošak pribave sredstava (TOS1) vratio na predkriznu razinu iz 2006. Slika također pokazuje da je šok državnog rizika u trenutku vrhunca krize predstavljao najveći udar na prosječnu cijenu koštanja sredstava: prinos na državne euroobveznice doživio je puno veću oscilaciju i puno je izravnije utjecao na TOS1 nego prosječna kamatna stopa na devizne depozite koja nije tako naglo skočila u vrijeme vrhunca krize. Međutim, ona se i nešto sporije spuštala do prinosa na euroobveznice nakon vrhunca krize. Treba još primijetiti da se prosječni trošak pribave sredstava kreće ispod dviju najvažnijih komponenta, što je posljedica vrlo brzog obaranja kunskih pasivnih kamatnih stopa nakon rušenja kamatnih stopa tržišta novca na povijesno najniže razine u ovoj godini.

Trošak regulacije samo se marginalno smanjio u proteklih godinu dana, no kako su tržišne kamatne stope doživjele veliki pad, ukupni trošak izvora sredstava pao je na razinu ispod 4%.

Nakon što je HNB u jeku napora da amortizira krizni udar u listopadu 2008. ukinuo graničnu obveznu pričuvu, regulacijski trošak ima manje važnu ulogu u formiranju ukupne cijene koštanja sredstava. Prema izračunu indeksa regulatornog opterećenja IRO, trošak regulacije od ove godine sudjeluje u ukupnoj prosječnoj cijeni koštanja sredstava s manje od jednog postotnog boda (slika 8.). Pritom su ovogodišnje promjene vrlo male. Uglavnom se mogu zahvaliti smanjenju stope obvezne rezerve za jedan postotni bod, jer je učinak smanjenja stope premije osiguranja depozita s 0,4% na 0,32% anuliran širenjem osnovice za obračun premije.

Iako je trošak regulacije pao ispod jednog postotnog boda, uloga regulacije još se uvijek ne može označiti zanemarivom. Na primjer, u rujnu 2010. TOS1 je iznosio 2,74% i na njega se nadograđivao granični trošak regulacije od 0,98 postotnih bodova. Tako je ukupna prosječna cijena izvora sredstava s uključenim troškom regulacije (TOS2) iznosila 3,72%:

Slika 8. $TOS1 + IRO = TOS2$

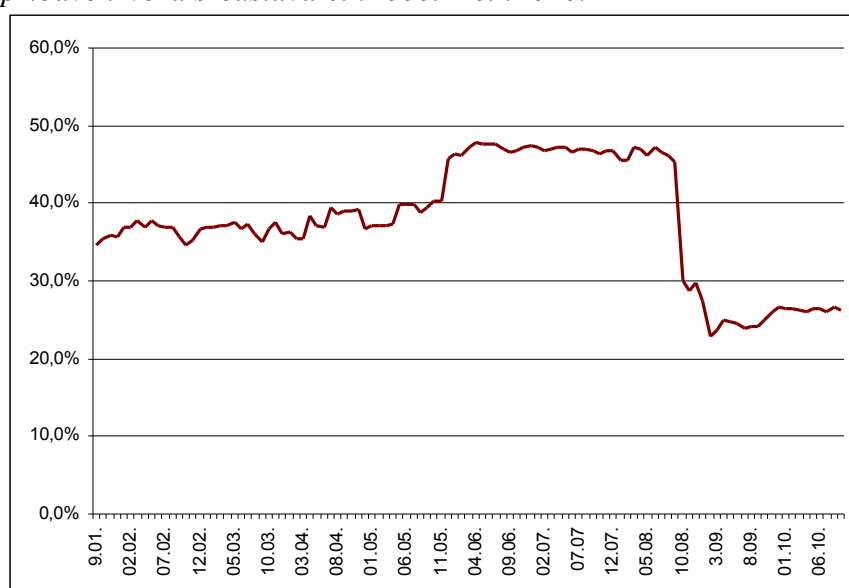

Izvor: izračuni Arhivanalitike

Odnos tržišnih i regulacijskih čimbenika pri formiranju prosječne cijene izvora sredstava još se bolje vidi na slici 9. Slika pokazuje udjel graničnog troška regulacije IRO u ukupnom ponderiranom trošku izvora TOS2. Taj udjel predstavlja udjel troška regulacijskih faktora u ukupnoj prosječnoj cijeni izvora sredstava koja uključuje i troškove regulacije. Kritično razdoblje u kojemu je gotovo polovica ukupne cijene izvora bila određena regulacijom nastupilo je nakon 2004. Tada je postupnim podizanjem stope granične obvezne pričuve dostignuta razina stope od 55% koja je zadržana duže razdoblje 2006.-2008., da bi bila ukinuta na početku glavnog udara krize. Od tada se udjel regulacijskih faktora zadržava na još uvijek visokoj četvrtini ukupnoga troška (preciznije, oko 26%).

Trošak regulacije još uvijek predstavlja punu četvrtinu ukupnog prosječnog troška pribave sredstava.

Slika 9. IRO/TOS2 u %: udjel regulacijskog troška u prosječnom trošku pribave izvora sredstava 09:2000. – 09:2010.

Izvor: izračuni Arhivanalitike

III. Rezerviranja, ciklus i profitabilnost

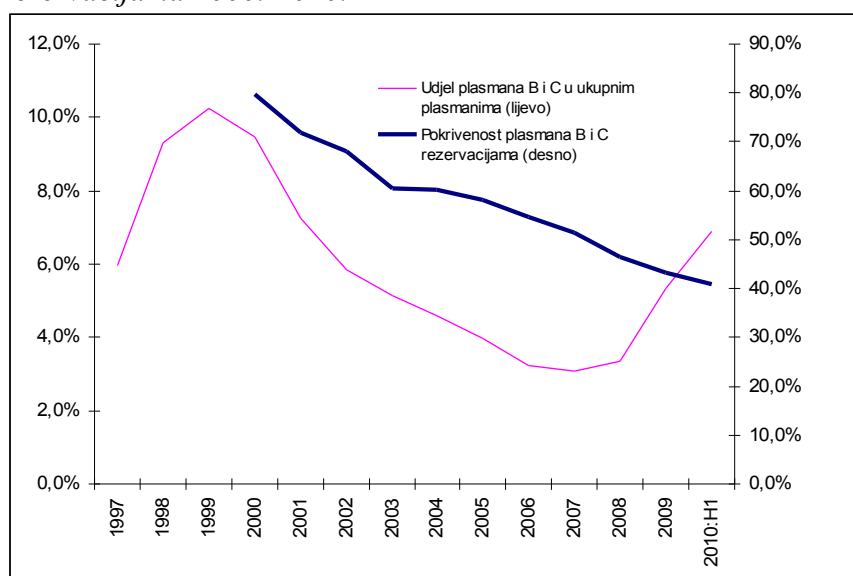
Analiza prikazana u prethodnom poglavlju pokazuje da se troškovi pribavljanja sredstava nalaze na povijesnom minimumu. Međutim, analiza prikazana u prvom poglavlju pokazuje da je i povrat na kapital banaka na povijesnom minimumu. Netipičan odnos ovih veličina objašnjava se velikim teretom rezerviranja koja apsorbiraju oko 50% neto rezultata prije rezerviranja (slika 6.). Stoga je očito da će daljnji razvoj profitabilnosti banaka, a s time i mogućnost za jačanje konkurencije među bankama, zavisiti s jedne strane o potražnji za kreditima, a s druge strane o nastavku potrebe za izdvajanjem rezervacija za identificirane gubitke, i to na sljedeći način. Ako se potražnja za kreditima oporavi, oporavit će se i profitabilnost i steći uvjeti za oštrije cjenovno natjecanje na kreditnom tržištu. Smanjenje potrebe za izdvajanjem rezervacija imat će isti učinak. Problem se dakle svodi na pitanja kada će početi novi

kreditni ciklus i kada će se prestati pogoršavati kvaliteta plasmana i potreba za pojačanim formiranjem rezervacija.

Još se ne nazire kraj ciklusa rasta omjera loših plasmana.

Podatci na slici 10. pokazuju da se ciklus pogoršanja kvalitete aktive polovicom 2010. još uvijek nalazio u uzlaznoj fazi. Plasmani klasificirani u skupine B i C činili su 6,9% ukupnih plasmana te su se i dalje nalazili u usponu nakon dostizanja minimuma od oko 3% neposredno prije krize. Omjer pokrivača loših plasmana rezervacijama i dalje se nalazio u padu. Taj pad treba tumačiti zaoštavanjem klasifikacije u klasi B koja i ne treba biti visoko pokrivena rezervacijama, posebno u podrazredima B-1 i B-2, a u obzir treba uzeti i stupanj osiguranja plasmana kvalitetnim nekretninama i drugim instrumentima osiguranja što smanjuje potrebu za maksimalnim pokrivanjem izloženosti rezervacijama.

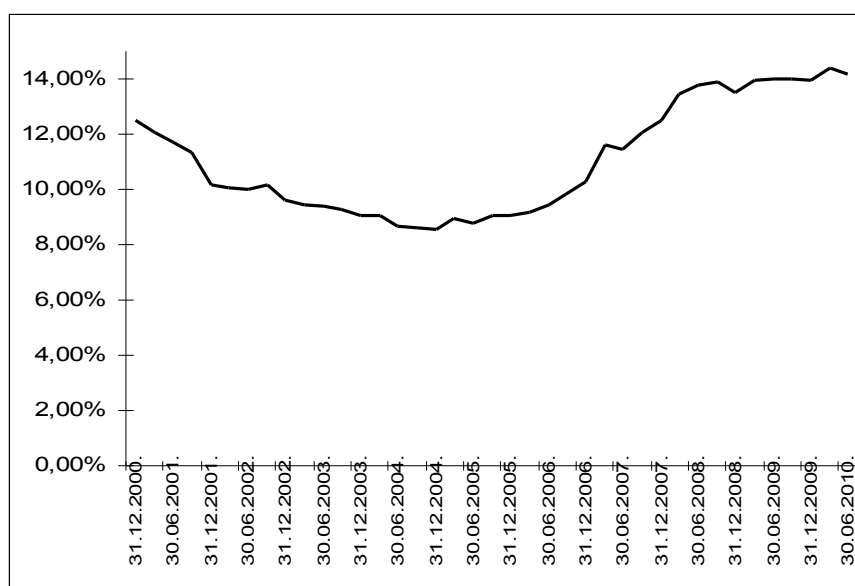
Slika 10. Omjer loših plasmana 1997.-2010. i pokrivenost loših plasmana rezervacijama 2000.-2010.

Izvor: SPF, www.hnb.hr

Veoma je teško predviđati što će se događati nakon ove točke: hoće li omjer loših plasmana nastaviti rasti ili će se postupno stabilizirati i okretati prema dolje. To ponajprije ovisi o tome hoće li uslijediti još jedan šok krize. Ako se takav šok dogodi, glavno će pitanje glasiti koliko se novih rezervacija može formirati na teret rezultata banaka, odnosno, koliki se omjer loših plasmana može podnijeti, a da kapitalizacija banaka pritom ostane netaknuta. Kao što je poznato, a slika 11. jasno pokazuje, banke su i dalje zadržale iznimno visoke kapitalne omjere: računovodstveni omjer kapitala i aktive zadržao se oko 14%, a zadnji podatak o stopi kapitalne adekvatnosti na dan 30.09.2010. govori o vrlo visokoj stopi od 18,7%. Odgovor na pitanje koliki udar daljnjeg povećanja loših plasmana banke mogu podnijeti bez zadiranja u kapital dat ćemo tako što ćemo pretpostaviti da 50% neto rezultata prije rezerviranja služi za formiranje rezervacija.

Slika 11. Omjer kapitala i aktive banaka 2000.-2010.

Izvor: izračuni Arhivanalitike na temelju tromjesečnog statističkog izvješća banaka, www.hnb.hr

Potom ćemo pretpostaviti da se sva dobit koristi za rezerviranja. Simulacija je jednostavna, statička, što znači da ne uključuje efekte rasta plasmana, promjene kamatnih stopa, promjene strukture prihoda i slično.

Banke su izvanredno visoko kapitalizirane i otporne na svaki zamislivi daljnji krizni udar.

Rezultati u tablici 2. pokazuju izvanredno visoku otpornost bankovnog sustava u slučaju eventualnog daljnjeg zaoštavanja krize. Uz nepromijenjeni neto rezultat prije rezerviranja i nastavak rezerviranja za gubitke po stopi od 50% neto rezultata, omjer loših plasmana mogao bi narasti do 9,2% do sredine 2011., a da stopa povrata na kapital zabilježi tek manji dodatni pad, vjerojatno ne ispod 5%. Ako bi se sav neto rezultat koristio za rezerviranja, omjer loših plasmana mogao bi rasti do 11,5%, a da to još uvijek nema učinak na stopu adekvatnosti kapitala banaka.

Tablica 2. *Moguće daljnje kvarenje kvalitete plasmana*

Ako je omjer rezervacija i neto rezultata prije rezerviranja:	Novo rezervacije u sljedećih godinu dana (milijuni HRK)*	Dobit u sljedećih godinu dana (milijuni HRK)*	Pokriće loših plasmana rezervacijama	Omjer loših plasmana za godinu dana**
1	2	3	4	5
50%	3.734,6	3.734,6	40%	9,2%
100%	7.469,3	0	40%	11,5%

* Neto rezultat se dijeli na rezerviranja i dobit. Simulacija je statička pa se pretpostavlja da će neto rezultat prije rezerviranja u sljedećih godinu dana biti isti kao u razdoblju 30.06.2009.-30.06.2010.

** $0,069 + (2/0,4)/P$ gdje je 2 iznos iz pripadajuće kolone u gornjoj tablici, a P je ukupni iznos plasmana iz nazivnika izraza za omjer loših plasmana (406.987,8 milijuna HRK na dan 30.06.2010.).

Gornji izračun treba tumačiti kao ilustraciju robusnosti bankovnog sustava, a ne kao prikaz vjerojatnih scenarija. U tom smislu postoje dobri izgledi da se pretpostavljeni pesimistični scenarij neće ostvariti. Naime, ako je suditi prema preliminarno objavljenom iznosu dobiti prije oporezivanja u trećem kvartalu 2010. (1,23 milijarde kuna), moguće je da se nalazimo pred razdobljem u kojem će započeti rasterećenje neto rezultata prije oporezivanja, što bi značilo da bi se stopa formiranja rezervacija iz neto rezultata mogla početi spuštati ispod 50%. Tako nešto bilo bi razumno za očekivati ako vrijedi teza da je Hrvatska dotakla dno krize. Naime, formiranje rezervacija po stopi od 50% neto rezultata prije rezerviranja predstavlja povijesni maksimum za koji nije razumno očekivati da bi se mogao dalje održati, ako je dno dotaknuto.

Do novog snažnog udara najvjerojatnije neće doći jer preliminarni podatak za treći kvartal 2010. ukazuje na buđenje pozitivnog trenda.

IV. Zaključak

Banke su u prvoj polovici 2010. zabilježile najnižu stopu profitabilnosti otkad provodimo mjerenja, iako je prosječni trošak pribave sredstava u istom razdoblju zabilježio značajan pad. Kriza se reflektirala kroz ubrzano slabljenje kvalitete plasmana za koje banke moraju formirati rezervacije na teret rashoda. Sve dok se efekt kriznog kvarenja aktive ne iscrpi, banke neće moći zabilježiti značajniji oporavak stope dobiti koja je sada niža od povrata na državnu obveznicu.

U prvoj polovici ove godine nastavljen je pad regulacijskoga troška: stopa obvezne rezerve smanjena je za jedan postotni bod, a stopa premije osiguranja štednje za 0,08 postotnih bodova, no taj je efekt anuliran proširenjem osnovice za obračun premije. Stoga ove promjene nisu mogle imati osjetniji učinak na formiranje dobiti banaka.

Situacija poput ove koja je profilirana u prvoj polovici 2010. nastaviti će se sve dok ne završi aktualni ciklus kvarenja aktive koji preko rezervacija ima presudan učinak na dobit, te dok se ne pokrene novi kreditni ciklus.

U crnom scenariju, tj. u scenariju u kojem se kvaliteta aktive nastavlja kvariti brzim tempom, rezultat banaka je dovoljan da omogući daljnje formiranje rezervacija. Zbog toga eventualno daljnje kvarenje kvalitete aktive neće ugroziti iznimno dobru kapitalizaciju hrvatskih banaka. Najvjerojatnije je međutim da se robusnost banaka od iduće godine neće više nalaziti na testu. Preliminarni podatak o dobiti prije oporezivanja za treći kvartal 2010. ukazuje na to da bi pritisak kvarenja aktive i formiranja rezervacija mogao početi jenjavati, što je u skladu s tezom da je Hrvatska dotakla dno krize.